

skutečně způsobena autoritativností státu nebo jen jeho silou – kapacitou řídit sociální procesy (nejen náboženské) na jeho území.

Závěrečnou množinou témat jsou otázky komodifikace náboženství a úlohy soudobých komunikačních technologií v transformaci náboženství. První z nich autor ilustruje důkladným rozбором dvou příkladů ze současné masové kultury. Na knižním i filmovém zpracování Brownova bestselleru „Šifra mistra Leonarda“ a filmu Mela Gibsona „Umučení Krista“ ukazuje, jak se náboženství stává nezanedbatelnou součástí masové spotřeby. Zároveň mu tyto dvě díla slouží coby ukázky dvou dominantních přístupů ke křesťanství v západním světě. Zatímco „Šifra“ reprezentuje ukázkou odmítání a kritiky křesťanství, „Umučení“ patří k dílům, jež straní tradičnímu, ortodoxnímu pojetí křesťanství. Přes tyto rozdíly však oba příklady spojuje paradoxní vztahový rámec, jímž je začleňování náboženské věrouky do spotřební kultury, kde je konzumována jako jakékoliv jiné zboží. Nové komunikační technologie pak umožňují věřícím být součástí „online komunit“, které již nejsou svázány s místem, ale jsou distribuovány nezávisle na prostoru. Skrze tato média se tak různá náboženství dále hybridizují a nabývají nových forem.

V čem spočívá přínos autorovy knihy? Jednoznačně v tom, že nabízí fundovaný vhled do toho, které z částí sociální teorie – jak té klasické, tak té moderní – lze i nadále využívat ke zkoumání náboženských fenoménů. Kromě toho nám rovněž umožňuje, abychom se mnohem lépe vyznali v badatelském poli soudobé sociologie náboženství, zvláště pak v tom, které z výše jmenovaných teorií mají vysoký heuristický potenciál a které jevy jsou dnes sociology nejčastěji zkoumány.

Kdo by od autora čekal systematický výklad určitého náboženského fenoménu, bude jistě danou knihou zklamán. Jeho přístup je neortodoxní a neklade si od počátků žádná teoretická ani empirická omezení. Což je asi nejlepší možný přístup ke studiu náboženských jevů v novém miléniu. Ten zkoumání nezatěžuje předem úzce vymezenými teoretickými východisky, a přitom stále nabízí dostatečně široký rozhled na nejrůznější podoby náboženských jevů, s nimiž se lze v různých sociokulturních kontextech setkat. Právě z těchto důvodů můžeme publikaci „Náboženství a moderní společnost“ doporučit

všem zájemcům o společenskovední studium sféry posvátna. Přičemž jim tato kniha může sloužit nejenom jako pomůcka pro orientaci v teoretických debatách a klíčových problémech sociologie náboženství, ale i jako inspirační zdroj pro vlastní koncepční promyšlení a zkoumání religiozních jevů.

TURNER, B. 2011. *Religion and Modern Society. Citizenship, Secularization, and the State.* Cambridge: Cambridge University Press. 372 s.

Vít Erban – Maska a tvář. Hra s identitou v mezikulturních proměnách (2010)

Lada Pavlíková

*Katedra antropologie, Fakulta filozofická,
Západočeská univerzita v Plzni,
lada.pavlikova@seznam.cz*

V PROSINCI roku 2010 vychází kniha autora Vity Erbana s názvem „Maska a tvář. Hra s identitou v mezikulturních proměnách“. Tato rozsáhlá kulturologická studie je bezesporu záslužným dílem shrnujícím dosavadní studium masek napříč kulturami kombinujíc tak paradigmatata nejen sociálních, ale i humanitních a přírodních věd. Přestože maska nabývá v různých kulturách, kontextech a při různých příležitostech nesčetného množství forem a významů, na základě kterých lze odvodit bezpočet definic a vymezení, je snahou autora dobrat se určitého společného jmenovatele, či dokonce univerzálního pojetí masky.

Na počátku této nesnadné cesty je klíčová především správná formulace otázky, a to ne substantivního charakteru pátrající po tom, co je maska, ale charakteru spíše procesuálního, kdy se ptáme, co vytváří podstatu masky či od čeho se odvíjí princip maskování. Ve snaze oprostit se od výtvarných a vnějších atributů masky charakterizující ji jako statický artefakt vykazující určitou uměleckou hodnotu, autor ve své publikaci vhodně vynechává jakékoliv obrázky a fotografie, a soustředí se především na významové vztahy a kulturní souvislosti, které

jak sám říká „vyfotografovat nelze“. Kniha Víta Erbana je doslova „napěchována“ přímými citacemi, což by na první pohled mohlo vyvolat dojem nedostatku odvahy ve formulování autorových vlastních myšlenek. Tento dojem však čtenáře postupně opouští a je plně nahrazen obdivem, zatímco se autorem nechává provést nepřeborným množstvím odborné literatury zabývající se maskou z různých úhlů pohledu za posledních padesát let. Tato důkladná sonda do tradičních definic, typologií a klasifikací masek se tak stává odrazovým můstkem pro uchopení podstaty masky jako prostředku hry s identitou a prožitku „já“ v různých kulturách.

První část knihy je prodchnuta kritikou odborné produkce o maskách vzešlé z perspektivy kulturní a sociální antropologie s autorovým konstatováním, že *navzdory proklamacím o významnosti tohoto tématu pro antropologii, díla, která hlouběji přispěla k pochopení podstaty masek, pocházela z jiných, spíše humanitních věd.* (Erban 2010: 16) Na úplném začátku této rozsáhlé analýzy stavu studia masek stojí kritika zpracování tématu v rámci nejnovější pětisvazkové Encyclopedia of Anthropology, již Erban hodnotí jako rozpačitou se sklonem k prázdným a obecným frázím.

„*Studium masek nadále pokračuje. Stále se máme z posvátného světa masek co dozvídat a objevovat. Masky jsou hierarchické, náboženské a duchovní reprezentace neznámého. Pro kohokoliv je těžké plně pochopit, jakou důležitost měly masky pro minulou civilizaci. Mnohé z toho, co víme, se nadále pokládá za hypotetické a neúplné. Antropologové však učinili ty nejlepší pokusy ve snaze porozumět těmto objektům, jejich významům a funkcím.*“ (Russel a Etmanské in Birx 2006 4/5: 1546–1549)

Poukazující na zastaralý seznam literárních zdrojů, ze kterého autoři encyklopedie při zpracování tématu masky většinou vycházeli, a ignorovali tak novější monografie posledních desetiletí, jako by cílem Erbanových dalších snah bylo poukázat na tuto ignoranci ze strany antropologie a vzít celý problém doslova do svých rukou. Je více než jasné, že každý jednotlivý terénní výzkum zabývající se maskou v kontextu příslušné kultury přispívá k objasnění její podstaty, tedy důležitosti pro konkrétní kulturu, a teprve mezikulturní komparace v součinnosti s pohledem dalších (humanitních a přírodních) věd může

poskytnout prostor pro hledání společného jmenovatele vykreslujícího masku a fenomén maskování v jejich obecné a univerzální podobě.

A tak se autor, spíše než k uskutečnění dalšího z mnoha terénních výzkumů, rozhodne k nelehkému úkolu, nejprve důkladně porovnat všechny dostupné odborné publikace. S myšlenkou, že je masku možné definovat jako dynamický prostředek hry s lidskou identitou vhodný ke studiu pojetí identity, konceptu individuality a prožitku „já“ autor kriticky analyzuje díla, jež tuto myšlenku nesdílejí, a navazuje především na významné teoretiky kultury, jakými byl Johan Huizinga a jeho přesvědčení o herní podstatě lidské kultury, Roger Caillois s jeho nereduktivní typologií základních herních principů a Richard Schechner v důrazu na flexibilitu a proměnlivost nejrůznějších performativních žánrů na kontinuální škále mezi rituálem a divadlem. V oblasti vlastního studia masek pak autor navazuje zejména na práce antropologa A. Davida Napiera a teatrologa Johna Emigha.

Celé toto úsilí je v knize vhodně podpořeno vyzdvižením identity (ať už na úrovni individuální, skupinové, náboženské, názorové, či dalších) jako základního tématu současného životního stylu s odkazem na předpovědi Clauda Lévi-Strausse, který téma identity vztahuje ke globalizaci, kdy „*nevyhnutelná unifikace půjde ruku v ruce s partikularizací jako dvě protikladné, ale vzájemně se doprovázející tendence, jež ve svém průsečíku zajišťují jakýsi optimální stav mezi vědomím sounáležitosti a pocitem jedinečnosti, mezi kulturní homogenitou a (sub)kulturní diverzitou.*“ (Erban 2010: 9)

Na konci knihy se pak čtenáři maska ve vztahu k tváři ukazuje jako dynamický prostředek, který identitu zakrývá, mění, udržuje nebo odkrývá, a stává se tak možným cílem ve studiu prožitků lidského „já“ v mezikulturní dimenzi. Nezbyvá než přiznat, že autorovo úsilí nalézt v pojetí masky společného jmenovatele a v pozitivistickém duchu dospět k obecné a univerzální podstatě masky dosáhlo svého naplnění. Jedinou cestou, jak toho mohl Erban docílit, byl multidisciplinární přístup k tématu kombinující pohled antropologie, etnologie, religionistiky, teorie umění a estetiky s plodnými podněty vzešlými z psychologie a kognitivních věd. Kniha je rozhodně novou inspirací k dalšímu výzkumu v pojetí masek a ukazuje, jak se od, na první po-

hled, poněkud archaického a odtažitého tématu masek lze dobrat k naopak velmi aktuálnímu tématu hledání a vytváření lidské identity.

ERBAN, V. 2010. *Maska a tvář. Hra s identitou v mezikulturních proměnách*. Praha: Malá Skála.

POUŽITÁ LITERATURA

BIRX, H. J. 2006. *Encyclopedia of Anthropology 1–5*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Jason E. Miller and Oona Schmid (eds.) – How to get published in anthropology (2012)

Pavčina Chánová

Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.
pavlinachanova@gmail.com

KNIHA, kterou editovali Jason E. Miller a Oona Schmid, vyšla v roce 2012 ve vydavatelství AltaMira Press, a obsahuje soubor článků od vícero autorů, již uvádějí postupy, jak nejlépe publikovat v antropologii. Kniha je určena nejen studentům, kteří se rozhodli vydat na vědeckou kariéru, a budou se tak potýkat s nástrahami publikování ve společenských vědách, ale i dobrou příručkou z hlediska publikačních strategií pro zkušené autory, pro které alternativa v českém jazyce neexistuje.

Kniha je rozdělena do tří sekcí, které na sebe logicky navazují. V první části nalezneme pět článků, které se zaměřují na možnosti publikování. Jednotlivé články tak popisují různé možnosti publikování od nejjednodušších, jako je konference (Jason E. Miller) až po otištění článku v seriózním vědeckém časopisu (Tom Boellstorff). Pro mladé a nezkušené badatele jsou zde nejprve konference, kde se jako posluchač může student seznámit skrze práce jiných s postupy, jak představit vědeckou práci, a může také navázat nové kontakty pro vlastní práci. Při vlastní prezentaci poznatků dostane zpětnou vazbu ve formě diskuze po přednesení příspěvku, která je pro zkvalitnění jeho badatelské činnosti nezbytná. Autor příspěvku se zaměřuje

na správný výběr konference, vysvětluje rozdíl mezi příspěvkem a posterem, jakožto dvěma možnostmi jak prezentovat vědeckou práci na konferenci. Zmiňuje také postup výběru příspěvků, které na konferenci zazní, a následně se zaměřuje i na samotný průběh prezentace příspěvku.

Jako další možnost zmiňuje ve svém článku John K. Trainor tvorbu a přednesení vědeckého posteru. Najdeme zde poměrně podrobný popis, jak poster vytvořit a co by měl obsahovat. Zmiňuje i problémy, na které by si autor měl dát pozor (jako například časové prodlevy při tisku posteru, problémy s různými formáty a tak podobně). Na závěr seznamuje badatele se samotnou prezentací posteru.

Paul N. Edwards popisuje v České republice pravděpodobně nevyužívaný způsob představení vlastní práce, a to je čtená prezentace vědeckého článku. Samozřejmě autor zmiňuje nástrahy tohoto projevu a uděluje rady, jak se jim vyhnout a jak zaujmout posluchače, aby po celou dobu čtení příspěvek vnímali.

Nemůže zde samozřejmě chybět, dá se říci, určitý „návod“ na postup jak publikovat článek ve vědeckém časopise (Tom Boellstorff). Jedná se již o vyšší stupeň zveřejnění svých vědeckých poznatků a je poměrně komplikovanější oproti předchozím možnostem. Autor přehledně zdůrazňuje náležitosti, co by takový článek měl obsahovat. Poukazuje na záludnosti, kterým by se mladý autor měl vyvarovat. Vysvětluje, jak probíhá samotný proces recenzního řízení, kterým hotový článek musí projít. Přípravuje badatele na možnost prvního zamítnutí článku a výhody pozitivní kritiky, kterou recenzní řízení přinese. Ačkoliv je tento příspěvek psaný na základě prostředí amerických časopisů, je v mnoha prvcích velmi dobře přenositelný na české prostředí.

Jako poslední příspěvek tohoto panelu je publikování vlastní dizertace jako monografie (Sarah Caro). Článek je postaven na argumentech, jak předělat svou dizertační práci na monografii. Jak autorka správně zmiňuje: „...dizertace byla sepsána tak, aby jí rozuměl úzký okruh vědeckých pracovníků a ti posoudili její kvalitu. Ale monografie je určena širší vědecké obci, která by měla obsahovat hlavně výsledky a šíři dopadu práce.“ (Sarah Caro 2012: 50). Dále zdůrazňuje nutnost správného výběru vydavatelství a líčí postup jak následně správně prezentovat svou knihu.